

אֲשֵׁרֵי חִלְקוּ שֶׁל יְהוּדָה. בהתחלה היה גור. אחר כך אריה, שמתגבר ומתפשט בכחו (ואחר כך) כאריה. וסים בלביא. כל שאר בני העולם לא כך, ועל זה יהודה, כמו שאמרנו.

ראובן שמעון לוי – הרי שלשה, כמו שאמרנו. יהודה התחבר עם, והכל כראוי. יששכר וזבולון שתי ירכים. מקום שיונקים נביאי האמת. יששכר ירך ימין, כתוב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (זבולון ירך שמאל), וכתוב (דברים לג) שמח זבולן בצאתך. ובשעור גדול כתוב (בראשית מט) זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אנית. מה הטעם? משום שוירכתו על צידן. שעור (הירך שלו) עד צידון.

בנימין נשאר למעלה בין הירכים, שהרי יוסף היה דיוקנו בארץ, ולהשתמש בעולם הזה, ועמו השתמש משה, שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו. בנימין הסתלק למעלה, בנימין צדיקו של עולם.

מברכים למטה – דן ונפתלי גד ואשר. בירך שמאל – דן עד פרק הרגל, פרק הרגל נפתלי, ומשום כך נפתלי אילה שלחה, קל ברגליו. בירך ימין גד, והוא יגד עקב, עד פרק העקב. אשר פרק של עקב ימין, וטבל בשמן רגלו, וכתוב ברזל ונחשת מנעליך.

כף אלה הם דיוקנאות עליונים, דיוקן שלמעלה. ומשום שהיו בריות ממש בעולם הזה, נתקנה בהם השכינה בשנים עשר הפרקים הללו שתיים עשרה התפשטיות שנתפשטו ממש מישראל, שכתוב כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. התפשטיות של ישראל, אלה נקראים. להתפשטות שם של מ"י להיות בנין כראוי, להיות ישראל בכלל של שם אלהים. אל"ה הוא ישראל בכלל. מ"י חבר (ברא) אלה עמו, והיה בנין שלם על תקונו, שם אחד ממש.

זהו שאמר לו ליעקב אותו הממנה של עשו, שכתוב (בראשית לב) כי שרית עם אלהים, (עם אנשים ותוכל) למעלה, בתקון ראשון בבנין ראשון. כל אלה, ודאי בנין ראשון הוא.

ולכן אין כליון לישראל לעולם ולעולמי עולמים. וחס ושלום, אלמלא יכלו, השם הזה לא היה. זהו שכתוב (יהושע ז) והכריתו

את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול. שם הגדול זה הבנין הראשון, שם הראשון אלהים. ועכשו שישראל בגלות, (יתחבר) כפיכול נפל כל הבנין, ולעתיד לבא כשיגאל הקדוש ברוך הוא את בניו מהגלות, מ"י ואל"ה שהיו בפרוד בגלות יתחברו כאחד, ושם האלהים יהיה שלם על תקונו והעולם יתבסס. זהו שכתוב (ישעיה ס) מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבתיהם.

ומשום שהוא שם אחד, לא כתוב מי ואלה, אלא מי אלה, שם אחד לא פרוד, והוא אלהים. שעכשו בגלות התעלה מי למעלה, כפיכול האם מעל הבנים, והבנים נפלו, והשם שהיה שלם, שהוא השם העליון הגדול הראשון, נפל.

ועל זה אנו מתפללים ומקדשים בבתי כנסיות על השם הזה שיבנה כמו שהיה, ואומרים יתגדל ויתקדש שמייה רבא. אמן יהא שמייה רבא מברך. מי זה שמו הגדול? אותו הראשון של הכל, משום שאין לו בנין אלא עמנו. מ"י לא יבנה לעולם אלא באלה. ועל זה באותו זמן, מי אלה כעב תעופינה, ויראו כל העולם שהרי השם העליון נתקן על תקונו.

ואם שמו הגדול הזה נתקן ונבנה על תקונו, הרי ישראל שולטים על הכל, וכל שאר השמות יחזרו על תקונם, וישראל שולטים על הכל, שהרי כלם תלויים בשמו הגדול, ראשון לכל הבנינים.

סוד זה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולמות. ראשון לכל הבנינים, שם זה נבנה, שכתוב (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. ברא שמו על תקונו. וכשברא אלה, ברא (שמו) אותו בכל החילות שנראים לו להיות שמו על תקונו כראוי, שכתוב המוציא במספר צבאם.

מה זה במספר? אלא בן אחד שמאיר מסוף העולם ועד סוף העולם יש לקדוש ברוך הוא, והוא עץ גדול וחזק. ראשו מגיע לגבה השמים, וסופו מתפשטים שרשיו, ומשרשים בעפר הקדוש, ומספר שמו. ותלוי בשמים העליונים, וחמשה רקיעים תלויים ממנו עד המספר הזה, וכלם נוטלים שם זה בגללו, שכתוב (תהלים יט) השמים מספרים, בגלל מספר זה. כל (בשביל השם הזה מספר) השמים מרויחים את השם הזה בגללו. ועל זה המוציא במספר צבאם, שאלמלא מספר זה לא ימצאו חילות ותולדות לעולמים.

וְעַל זֶה כָּתוּב (במדבר כג) מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל. שְׁנַיִם הֵם שְׁמֹנוּ צֶאֱן וְנִכְנָסוּ בְּחֻשְׁבוֹן עַל יְדֵיהֶם, בְּגִלְלַל שְׁלֹא שְׁלֹטָה בָּהֶם עֵינַי הָרַע. מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב – הֲרִי אֶחָד שֶׁעָשָׂה חֻשְׁבוֹן. וּמִסְפָּר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל – הֲרִי מוֹנֵה אַחֵר.

וְעַל שְׁנֵי אֱלֹהִים לֹא שְׁלֹטָה בָּהֶם עֵינַי הָרַע, שֶׁהֲרִי מִי מָנָה לְעֶפְרַיִם יַעֲקֹב – אֱלֹהִים אוֹתָן אֲבָנִים (דְּרָגוֹת) קְדוֹשׁוֹת, אֲבָנִים מְפֹלְמוֹת שֶׁמֶהֱן יוֹצְאִים מִיָּם לְעוֹלָם. וְעַל זֶה כָּתוּב (בראשית כח) וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֶפְרַיִם הָאָרֶץ. מָה אוֹתוֹ עֶפְרַיִם הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ בְּשִׁבְלֵוֹ, אֵף כֵּן (בראשית כב) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ. כְּעֶפְרַיִם הָאָרֶץ מִמֶּשׁ. וּמִסְפָּר, שֶׁהוּא מוֹנֵה שְׁנֵי, מָנָה אֶת רֵבַע כָּל אוֹתָן נְקֻבוֹת, מְרַגְלִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, שֶׁל הַמָּטָה שֶׁשׁוֹכֵב עֲלֶיהָ יִשְׂרָאֵל.

וּמִשָּׁם וְהִלָּאָה הוּא מוֹנֵה לְכָל, מִשׁוּם שֶׁהוּא טוֹב עֵינַי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מוֹנֵה מִסְפָּר לְכּוֹכְבִים. מִי הוּא שְׁמוֹנֵה אֶת הַכּוֹכְבִים? מִסְפָּר. מוֹנֵה מִסְפָּר לְכּוֹכְבִים. וְעַל יְדוֹ עוֹבְרִים כָּלֵם בְּחֻשְׁבוֹן. וְלַעֲתִיד לְבֹא, (ירמיה לג) עוֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֶּאֱן עַל יְמֵי מוֹנֵה. וְלֹא יוֹדְעִים מִי הוּא. אֱלֹא מִשׁוּם שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן יִהְיֶה הַכָּל בְּיַחְוֹד בְּלֹא פְרוּד, הַכָּל יִהְיֶה (וְהַכָּל יִהְיֶה) מוֹנֵה אֶחָד.

קוּם זָקֵן, הַתְּעוֹרֵר וְהַתְּגַבֵּר בְּכַחַךְ וְשׁוּט בְּיָם. פָּתַח וְאָמַר, (במדבר כג) מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל. בְּשַׁעֲהָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַתְּעוֹרֵר לְהַחְיֹת מֵתִים – אֵלֹהֵי שְׁחֻזְרוּ בְּגִלְגּוֹל שְׁנֵי גּוֹפִים בְּרוּחַ אַחַת, שְׁנֵי אֲבוֹת, שְׁתֵּי אִמֹּהוֹת, כְּמָה גִלְגּוֹלִים מִתְגַּלְגְּלִים עַל יְדֵי זֶה, אֵף עַל גֵּב שְׁנֵי תְּבָאָר, וְכֵן הוּא. אֲבָל מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב, וְהוּא יִתְקַן הַכָּל, וְלֹא יֵאבֵד כָּלֵם, וְהַכָּל יָקוּם.

וְהֲרִי נֹאמֵר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמְתָּ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב. אֲדַמְתָּ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, כְּשֶׁהַחֲבָרִים הִסְתַּכְּלוּ בְּאוֹתָן אוֹתִיּוֹת (שְׁטִסוֹת) בְּאֹיִר בּוֹ, וְהֵם אַע"ד פִּמְת"ר, הֵינּוּ אֲדַמְתָּ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב. הֵינּוּ (קִהֲלֵת ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכָּבַר מִתּוֹ. אֲדַמְתָּ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב אוֹתִיּוֹת, וְקוֹל מִתְּעוֹרֵר וּמוֹדִיעַ וְכֵן אוֹמֵר בְּבִנְיָן הַשְּׁנֵי. עֶפְרַיִם – עֶפְרַיִם רֵאשׁוֹן. אֲדַמְתָּ – שְׁנֵי. שֶׁהִתְתַּקַּן הָעֶקֶר הָרֵאשׁוֹן פְּסֻלַּת אֱלֹהֵי.

אֲדַמְתָּ עֶפְרַיִם – כָּלֵם – יַקִּיצוּ, אֱלֹהֵי שֶׁהִתְתַּקְּנוּ לְחַיֵּי עוֹלָם. (יקיצו, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ. חֲבָרִים הִסְתַּכְּלוּ בְּאֵלֵי הָאוֹתִיּוֹת אֲדַמְתָּ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב) (וְהֵן אַע"ד פִּמְת"ר) אוֹתָן אוֹתִיּוֹת טְסוֹת בְּאֹיִר, וְקוֹל מִתְּעוֹרֵר וּמוֹדִיעַ (וּמְכַרִּיז) הָקִיצוּ

ורננו שכני עפר, וזהו בנין שני שנתקן. וכך אמר בספרו של חנוך:
 בנין שני עפר שנתקן. ראשון אדמת. ואותו ראשון פסלת לגבי שני
 שנתקן. ואלו ישני אדמת עפר כלם יקיצו אלה שנתקנו לחיי עולם)
 מי זה עולם? זהו עולם שלמטה, שהרי לא זכו להיות בעולם
 שלמעלה. ואלה שלא זכו - לחרפות ולדראון עולם. מה זה
 לחרפות? משום שצד האחר יעבר מן העולם, והקדוש ברוך הוא
 ישאיר את אלה שהיו מנביעת אותו הצד להתמיה בהם את כל בני
 העולם.

מי גרם כל זה? אותו שלא רצה להתרבות בעולם ולא רצה לקיים
 (בדרגה של אותו נהר שהוא) ברית הקדש, ולכן גרם כל מה שגרם וכל
 הגלגולים הללו שאמרנו עליה עד כאן. (וזהו) עד כאן זקן. שתק רגע
 אחד, והחברים היו תמהים, ולא היו יודעים אם היה יום אם היה
 לילה, אם עומדים שם אם לא עומדים.

פתח אותו זקן ואמר, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד
 ובשביעית וגו'. פסוק זה מוכיח על כל מה שנתבאר. בא
 וראה, כל זכר עומד בדיוקן בעולם הזכר, וכל נקבה עומדת בדיוקן
 בעולם הנקבה. בעוד שהוא עבד שנדבק בו הקדוש ברוך הוא
 באותן שש שנים קדמוניות, ואם עקר עצמו מעבודתו, יעקר אותו
 הקדוש ברוך הוא מאותן שש שנים של עולם הזכר, וימסר לאדם
 שהוא מששה צדדים, יעבד לו שש שנים, ויעקר משש שנים
 (קדמוניות) שלמעלה.

אחר כך יורד משם ונמסר לעולם הנקבה. הוא לא רצה לעמד (בעולם)
 בזכר - יורד ועומד בנקבה. באה הנקבה, שהיא שביעית,
 ונוטלת אותו. הרי מכאן והלאה הוא מעולם הנקבה.

לא רצה לעמד בה ובגאלה שלה - יורד למטה ונדבק למטה ונאחז
 בצד האחר. מכאן והלאה נעקר מעולם הזכר ומעולם הנקבה.
 הרי נאחז באותם עבדים שהם מצד האחר.

עכשו, כיון שכך הוא, הצטרף פגם ולעשות בו רשם של פגם, שהרי
 כל פגם הוא של צד האחר, ומיובל והלאה חוזר לגלגול,
 ושב לעולם כמקדם, (אם זוכה ומתקן עצמו, נדבק) ונדבק באותו עולם
 הנקבה ולא יותר. זכה - עושה תולדות בעולם הנקבה, וכלם סוד

הכתוב (תהלים מה) בתולות אחריה רעותיה מובאות לה. ואשריו כשמתקן וזוכה לה.

ואם לא זכה אפלו בגלגול היובל, הרי הוא כלא היה, שחזר ולא השלים ימיו להנשא בעולם ולעשות תולדות. מה כתוב? אם בגפו יבא בגפו יצא. אם יחידי יכנס לאותו העולם בלי תולדות ולא רצה להשתדל בכך, ויצא מהעולם הזה יחידי בלי זרע – הולך כמו אבן בכף הקלע עד אותו מקום של הסלע החזק, ונכנס לשם, ומיד נושבת רוח של אותו יחיד שנעזב מנקבתו, והולך יחידי כנחש שלא מתחבר עם אחר בדרך, ונושב בו.

ומיד יוצא מתוך אותו מקום של הסלע החזק הוא לבדו, והולך ומשוטט בעולם עד שמוצא גואל להשיבו. והינו אם בגפו יבא בגפו יצא, זה שלא רצה לשאת שיהיו לו תולדות.

אבל אם בעל אשה הוא, שנשא והשתדל באשתו ולא יכל – ההוא לא מגרש כאותו אחר, לא יכנס יחידי ולא יצא יחידי. אלא אם בעל אשה הוא, הקדוש ברוך הוא לא מקפח שכר כל בריותיו, אף על גב שלא זכו לבנים, מה כתוב? ויצאה אשתו עמו. ושניהם באים בגלגול וזוכים להתחבר כאחד כמקדם. וזה לא נשא אשה של גרושין, אלא אותה שהשתדל בה בהתחלה ולא זכו – כעת יזכו כאחד אם יתקנו מעשיהם, ועל זה ויצאה אשתו עמו.

אם אדניו יתן לו אשה וגו'. (עפתה) חוזר הכתוב לדברים אחרים (לדבר הראשון), לאותו שייצא יחידי בלי נקבה כלל, ויגאל אותו מקום שנקרא שביעית, ואותה שביעית נקראת אדניו, הוא אדון כל הארץ. אם אדניו – זה חס עליו ומשיב אותו לעולם הזה יחידי כמו שהיה, ונותן לו אשה, אותה שמזבח הוריד עליה דמעות, ומתחברים כאחד. וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה, כמו שנאמר.

שהרי אם שב והתקין אותו מקום שפגם בחייו, מתקבל לפני המלך הקדוש, נוטל אותו ומתקנו על תקונו אחר כך. וזה נקרא בעל תשובה, שהרי ירש את מושבו של אותו המקום של אותו נהר ששופע ויוצא, ומתקן את עצמו ממה שהיה בתחלה. (אותו מקום שנפגם ומתקן אותו על תקונו בחייו, מתקבל לפני המלך הקדוש ולוקח אותו אחר כך, וזה נקרא בעל תשובה, שהרי תקן עצמו ממה שהיה בתחלה) כיון שנתקן ושב בתשובה, הרי עלה

על תקונו. שאין דבר בעולם ואין מפתח בעולם שלא שובר אותו ששב בתשובה.

מה זה יצא בגפו? הרי נתבאר. אבל עוד סוד יש בו, יצא בגפו – כמו שנגאמר (משלי ט) על גפי מרמי קרת. מה לשם עלוי והתעלות, אף כאן עלוי והתעלות. מקום שבפני תשובה עולים, אפלו צדיקים גמורים לא יכולים לעמד שם. ומשום כך, כיון ששב בתשובה, הקדוש ברוך הוא מקבל אותו ודאי מיד.

שנינו, אין דבר בעולם שעומד לפני התשובה, ואת הכל הקדוש ברוך הוא מקבל ודאי. ואם שב בתשובה, הרי מזמן כנגדו ארח חיים. ואף על גב שפגם מה שפגם – הכל נתקן והכל חוזר על תקונו, שהרי אפלו במה שיש בו שבועה, (לפני הקדוש ברוך הוא נקרא בו כי ה' צבאות יעץ ומי יפר. זהו סוד סתום. ועוד, כאשר הקדוש ברוך הוא נשבע שבועה, לא נשבע אלא אם לא יעשה תשובה, שהרי אין דבר שעומד בפני התשובה, ועל הכל מכפר הקדוש ברוך הוא כאשר עושים תשובה שלמה) הקדוש ברוך הוא מקבל, שכתוב חי אני נאם ה' כי אם יהיה כנייהו וגו'. וכתוב כתבו את האיש הזה ערירי וגו'. ואחר ששב בתשובה כתוב, ובני יכניה אסר בנו וגו'. מכאן שתשובה משפרת כמה גזרת ודינים וכמה שלשלאות ברזל, ואין מי שעומד לפני התשובה.

ועל זה כתוב, (ישעיה טו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי. אשר פשעו בי לא כתוב, אלא הפשעים בי. שלא רוצים לשוב ולהתנחם על מה שעשו. אבל כיון שהתנחמו, הקדוש ברוך הוא מקבל אותם.

לכן האדם הזה, אף על גב שפשע בו ופגם במקום שלא צריך ושב לפניו – מקבל אותו וחס עליו, שהרי הקדוש ברוך הוא הוא מלא רחמים, ומתמלא רחמים על כל מעשיו, כמו שנגאמר (תהלים קמה) ורחמיו על כל מעשיו. אפלו על בהמות ועופות מגיעים רחמיו. אם עליהם מגיעים רחמיו, כל שכן על בני אדם שיודעים ומכירים לשבח רבונם שרחמיו מגיעים עליהם ושורים עליהם. ועל זה אמר דוד, (שם קיט) רחמיה רבים ה' כמשפטיה חניני.

אם על רשעים מגיעים רחמיו, כל שכן על צדיקים. אלא מי צריך רפואה? אותם בעלי כאבים. ומי הם בעלי כאבים? אלה אותם רשעים, הם צריכים רפואה ורחמים, שהקדוש ברוך הוא (מרחם)

עליהם שלא יהיו עזובים ממנו, והוא – שלא מסתלק מהם, וישובו כנגדו. כשהקדוש ברוך הוא מקרב, הוא מקרב בימין. וכשדוחה, דוחה בשמאל. ובשעה שדוחה, הימין מקרבת. מצד הזה דוחה ומהצד הזה מקרב, והקדוש ברוך הוא לא עוזב את רחמיו מהם.

בא וראה מה כתוב, (ישעיה נז) וילך שוכב בדרך לבו. וכתוב אחריו, דרכיו ראיתי וארפאהו ואנחהו ואשלם נחמים לו ולאבליו. וילך שוכב, אף על גב שהרשעים עושים כל מה שעושים בזדון, שהולכים בדרך לבס, ואחרים עושים בהם התראה ולא רוצים לצית להם – בשעה ששבים בתשובה ונוטלים דרך טובה של תשובה, הרי הרפואה מזמנת כנגדם. עכשו יש להתבונן, אם על החיים אומר הכתוב, או שעל המתים אומר הכתוב, שהרי ראש הפסוק אינו סוף, והסוף אינו ראש – ראש הכתוב מראה על החיים, וסופו מראה על המתים. אלא שהפסוק (ראש הפסוק) אומר, בעוד שהאדם הוא בחייו, וכך הוא – וילך שוכב בדרך לבו, משום שיש בו יצר הרע חזק ומחזיק בו, ולכן הולך שוכב ולא רוצה לשוב בתשובה.

הקדוש ברוך הוא רואה את דרכיו שהולכים ברע בלי תועלת, אומר הקדוש ברוך הוא: אני צריך להחזיק בידו. זהו שכתוב דרכיו ראיתי (וארפאהו), שהולכים בחשכה, אני רוצה תת לו רפואה. זהו שכתוב וארפאהו. הקדוש ברוך הוא מכניס ללבו דרך התשובה שלו ורפואה לנשמתו. ואנחהו, מה זה ואנחהו? כמו שנאמר (שמות לב) לך נחה את העם. הקדוש ברוך הוא מנהיג אותו בדרך ישר כמי שמחזיק בידו של אחר ומוציא אותו מתוך החשכה.

ואשלם נחמים לו ולאבליו, הרי נראה שהוא מת! (אלא) כן הוא ודאי מת ועומד בחיים. שהואיל (אלא שהיא הוא ועומדים בחיים, והואיל) והוא רשע, נקרא מת. מה זה ואשלם נחמים לו ולאבליו? אלא הקדוש ברוך הוא עושה טוב עם בני אדם, שפיון שנכנס משלש עשרה שנים ומעלה, מפקיד עמו שני מלאכים שומרים ששומרים אותו, אחד מימינו ואחד משמאלו.

כשאדם הולך בדרך ישר, הם שמחים בו ומחזיקים אותו בשמחה, מכריזים לפניו ואומרים: תנו כבוד לדמות המלך. וכשהולך בדרך עקם, הם מתאבלים עליו ועוברים ממנו. כיון שהקדוש ברוך הוא מחזיק בו ומנהיג אותו בדרך ישרה, אז כתוב

וְאֲשֶׁלֶם נַחְמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו. וְאֲשֶׁלֶם נַחְמִים לוֹ בְּתַחֲלָה, שֶׁהוּא הַתְּנַחֵם
עַל מַה שֶׁעָשָׂה בְּתַחֲלָה וְעַל מַה שֶׁעוֹשֶׂה עִכְשָׁו וְשָׁב בְּתִשׁוּבָה. וְאַחַר
כֵּן וְלֹאֲבָלָיו, אוֹתָם מְלֹאכִים שֶׁהֵיוּ מִתְּאֲבָלִים עָלָיו כִּשְׁעָבְרוּ מִמֶּנּוּ,
וְעִכְשָׁו שֶׁחֲזְרוּ עִמּוֹ, הֵרִי וְדָאִי נַחְמִים לְכָל הַצְּדִידִים.

וְעִכְשָׁו הוּא וְדָאִי חֵי. חֵי בְּכָל הַצְּדִידִים, אָחוּז בְּעֵץ הַחַיִּים. וְכִיּוֹן
שֶׁאָחוּז בְּעֵץ הַחַיִּים, אִזּוֹ נִקְרָא בְּעַל תִּשׁוּבָה, שֶׁהֵרִי כְּנֶסֶת
יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת אַף כֵּן תִּשׁוּבָה, וְהוּא נִקְרָא בְּעַל תִּשׁוּבָה. וְהֵרֵאשׁוּנִים
אָמְרוּ, בְּעַל תִּשׁוּבָה מִמֶּשׁ. וְעַל זֶה אֶפְלוּ צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינָם יְכוּלִים
לְעַמֵּד בְּמָקוֹם שֶׁבְּעָלֵי תִשׁוּבָה עוֹמְדִים.

דְּוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים נא) לֵךְ לְבַדְּךָ חֲטָאִי וְהִרַע בְּעֵינַיִךָ עֲשִׂיתִי וְגו'.
לֵךְ לְבַדְּךָ, מַה זֶה לֵךְ לְבַדְּךָ? אֵלֵא מִשׁוּם שִׁישׁ חֲטָאִים שְׁחוּטָא אָדָם
לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִבְנֵי אָדָם, וְיִשׁ חֲטָאִים שֶׁחֲטָא לְבְנֵי אָדָם וְלֹא לְקַדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְיִשׁ חֲטָאִים שְׁחוּטָא לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ וְלֹא לְבְנֵי אָדָם
(אחריים). דְּוֹד הַמֶּלֶךְ חֲטָא לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ וְלֹא לְבְנֵי אָדָם.

וְאֵם תֹּאמַר, הֵרִי חֲטָא אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁל בַּת שֶׁבַע, וְשָׁנִינוּ, מִי שֶׁבֵּא
עַל אִשָּׁה עֲרוּהָ בְּרִצּוֹנָה אָסַר אוֹתָהּ עַל בְּעֻלָּהּ, וְחֲטָא לְחֻבְרוֹ,
וְחֲטָא לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – לֹא כֵּן הוּא. שֶׁהֵיחָא שְׂאֵתָה אוֹמַר בְּהִתְרַ
הֵי, וְדוּד לְקַח אֶת שְׁלוֹ, וְגַט הֵיחָ לָהּ מִבְּעֻלָּה טָרַם שִׁיָּצָא לְקָרֵב, שֶׁכֵּן
הֵיחָ מִנְהֵג שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁנוֹתָנִים גִּט זְמַן לְאִשְׁתּוֹ כָּל שִׁיּוּצָא לְחִיל,
וְכֵן עָשָׂה אוֹרְיָה לְבַת שֶׁבַע, וְאַחַר שֶׁעָבַר זְמַן וְהִיתָה פְּטוּרָה לְכָל,
לְקַח אוֹתָהּ דְּוֹד, וּבְהִתְרַ עָשָׂה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה.

שְׂאֵל מַלְאָא לֹא כֵּן וְזֶה הֵיחָ בְּאֶסוּר, לֹא הֵיחָ מִשְׂאִיר אוֹתָהּ הַקַּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בִּידוֹ. וְהֵינּוּ שֶׁכְּתוּב לְעֵדוּת, (שמואל ב יב) וַיִּנְחָם
דְּוֹד אֶת בַּת שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ. עֵדוּת שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא, וְדָאִי אִשְׁתּוֹ, וּבַת זִוְגוֹ
הִיתָה שֶׁהִזְדַּמְּנָה אֵלָיו מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. (וסוד הַדְּבָר – מַלְכוּת שֶׁל מַעֲלָה
שֶׁהוּא נִעְשָׂה רְגַל רִבִּיעִית לְמַרְכָּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְנִקְרָא בַת שֶׁבַע, עַל אֲבָן אַחַת שֶׁבַעָה עֵינַיִם) הֵרִי
עֵדוּת שֶׁלֹּא חֲטָא דְּוֹד אֶת חֲטָא בַת שֶׁבַע כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ.

וְמָה הַחֲטָא שֶׁחֲטָא? (אֵלֵא) לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ וְלֹא לְאַחַר. שֶׁהִרְג
אֶת אוֹרְיָה בְּחֻרְבַּ בְּנֵי עִמּוֹן וְלֹא הִרְג אוֹתוֹ בְּשַׁעַה שֶׁאִמַּר לוֹ
וְאִדְנִי יוֹאֵב, שֶׁהֵרִי דְּוֹד הֵיחָ רְבוּן עָלָיו (ועל יוֹאֵב), וְהִכְתּוּב מוֹכִיחַ,
שֶׁכְּתוּב (שם כג) אֵלֵה שְׁמוֹת הַגְּבֻרִים אֲשֶׁר לְדוּד, וְלֹא אֲשֶׁר לְיוֹאֵב. וְלֹא
הִרְג אוֹתוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁעַה, וְהִרְג אוֹתוֹ בְּחֻרְבַּ בְּנֵי עִמּוֹן.

והכתוב אומר ולא נמצא אתו דבר, רק בדבר אוריה החתי. רק למעט הוא בא. בדבר אוריה, ולא באוריה. והקדוש ברוך הוא אמר, ואותו הרגת בחרב בני עמון. וכל חרב בני עמון היה חקוק בו נחש עקם, דיוקן של דרקון, והוא עבודה זרה שלהם. אמר הקדוש ברוך הוא, נתת כח לאותו שקויץ. (שפיון שחרב בני עמון התגברה אותה שעה על אוריה, כמה חזק התחזק אותו נחש עקם) משום שבשעה שהרגו בני עמון את אוריה, ועמו רבים מבני ישראל, והתגברה באותה שעה חרב בני עמון, כמה חזק התחזקה אותה עבודה זרה שקויץ.

ואם תאמר שאוריה לא היה צדיק, כיון שכתוב עליו אוריה החתי – לא כף! צדיק הוא היה, אלא ששם מקומו היה חתי, כמו שנאמר ויפתח הגלעדי, על שם מקומו נקרא כף.

ועל זה בדבר אוריה החתי, ששקויץ בני עמון התגבר על מחנה אלהים, שמחנות דוד היו ממש דיוקן שלמעלה, ובאותה שעה שפגם דוד מחנה זה, פגם למעלה מחנה אחר. ועל זה אמר דוד, לך לבדך חטאתי. לבדך ולא לאחר. שהוא היה אותו החטא שחטא אליו. וזהו בדבר אוריה, וזהו בחרב בני עמון.

כתוב, כי ה' עיניו משטטות בכל הארץ, אלו הנקבות. וכתוב, (זכריה ה) עיני ה' המה משוטטים, אלו הזכרים. והרי הם ידועים. דוד אמר (תהלים נא) והרע בעיניך עשיתי. בעיניך? לפני עיניך היה צריך להיות! אלא מה זה בעיניך? אמר דוד, באותו מקום שחטאתי, בעיניך היה. שהייתי יודע שהרי עיניך היו זמינים ועומדים לפני ולא החשבתי אותם, הרי החטא שחטאתי ועשיתי, באיזה מקום היה? בעיניך.

למען תצדק בדברך תזכה בשפטך, ולא יהיה לי פתחון פה לומר לפניך. בא וראה, כל אמן כשמדבר, הוא מדבר באמנותו. דוד היה בדחן המלך, ואף על גב שהיה בצער, כיון שהיה לפני המלך, שב לבדחנותו כמו שהיה כדי לבדח את המלך.

אמר, רבון העולם, אני אמרתי (שם כז) בחנני ה' ונסני, ואתה אמרת שלא אוכל לעמד בנסיוןך. הרי חטאתי למען תצדק בדברך ויהיה דברך אמת, שאלמלא לא חטאתי, יהיה דברי אמת, ויהיה דברך בריקנות. עכשו שחטאתי, כדי שיהיה דברך אמת, נתתי מקום לצדק דברך, לכן עשיתי, למען תצדק בדברך תזכה בשפטך. חזר דוד לאמנותו ואמר תוף צערו דברי בדחנות למלך.